

FILOSOFI PÅ BRYGGEKANTEN

Vi besøkte filosofifestivalen På kanten, og opplevde kultur, kontrovers, og en dyrking av et utvidet filosofibegrep.

Av Conrad Bakka og Sivert Thomas Ellingsen

Hvem, hva, hvor

I slutten av mai, rett før sommeren virkelig senket seg over landet, dro *Filosofisk supplement* til sommerbyen Kragerø for å delta på den tre dager lange filosofifestivalen På kanten. Festivalen, som er den eneste av sitt slag i Norge, har gått årlig siden 1997, og har ofte tiltrukket seg kjente skikkelser fra det norske filosofi- og idéhistoriemiljøet, forfattere, samfunnsdebattanter i tillegg til forskere og formidlere fra en rekke andre fagfelter. På festivalens nettsider finner man følgende visjon:

Festivalen oppfordrer bidragsytere og publikum til filosofisk refleksjon om grunnleggende spørsmål i livet. Formålet er både å spre kunnskap om og interesse for filosofien som fag og å bidra til mer og dypere refleksjon omkring viktige samfunnsproblemer og etiske spørsmål i det offentlige og private rom ved å trekke inn innsikter og tilnæringer fra andre fag. På Kanten skal være et interessant tverrfaglig møtested både for et såkalt alminnelig publikum og for bidragsyterne. (På kanten 2015)

Festivalen retter seg altså mot et allment publikum, ønsker å ha et bredt og variert program, og er med andre ord ikke kun ment å være et forum for fagfilosofi. Hvert år har festivalen et overordnet tema, og disse innbyr ofte til en mengde mulige innfallsvinkler. De siste årene har festivalen hatt temaer som «Identitet», «Menneskelighet» og «Hva skal vi gjøre?». I år var temaet «Bevissthet».

Foredrag, kontroverser og debatt

Festivalens åpning foregikk like ved bryggekannten, og selveste ordføreren hadde tatt turen for å skryte av festivalen og fortelle litt om Descartes. Allerede under åpningen ble det skapt store forventninger, da det ble opplyst om det en av arrangørene selv omtalte som den «kontroversielle prisutdelingen». Deretter hadde festivalen i samarbeid med en lokal kunstscole lagt opp til en rundtur i byen, hvor kunststudenter avduket malerier som var hengt opp på ulike bygninger.

Festivalen begynte for alvor med to foredrag som fulgte senere på dagen. Første foredragsholder ut var lege og musiker Geir Olve Skeie, som fortalte om forholdet mellom musikk og hjernen (i tillegg til å fremføre Mozart og Geirr Tveitt på piano, etter å ha blitt tryglet om det av publikum). Deretter fulgte et foredrag av Gunnar O. Rosen om hypnose som behandlingsmiddel. Disse to foredragene hadde det til felles at de bare var helt perifert knyttet til filosofiske spørsmål, men i stedet fungerte som populærvitenskapelige tilnæringer til temaene. Festivalen tar riktignok sikte på å være tverrfaglig og på å trekke veksler på innsikter og tilnæringer fra andre fag, men selv om begge foredragene på hvert sitt vis kan sies å være knyttet til bevissthet, festivalens tema, er det vanskeligere å se på hvilken måte de knytter an til filosofiske spørsmål. Det kan kanskje forklares med at man inviterer foredragsholdere, som ikke har en filosofisk bakgrunn, til å holde fore-

drag om det de jobber med eller interesserer seg for. Og det kan være interessant nok i seg selv, men det kan også gi en følelse av at festivalen noen ganger legger litt lite vekt på å formidle filosofiske perspektiver.

Neste post på programmet var utdelingen av På kanten-prisen, som deles ut hvert år. Den tildeles ikke bare fagfilosofer, men også «personer utenfor academia som på ulike vis har opptrådt uredd eller 'på kanten' i den offentlige debatten og bidratt til å ta opp og sette vanskelige spørsmål på dagsorden». Årets vinner var ifølge juryen, eller i alle fall deler av den, en slik person: trener og mediapersonlighet Kari Jaquesson. Dette valget vekket furore både innad og utad etter at det ble klart at Jaquesson hadde kommet med uttalelser på Facebook som mange tolket som antisemittiske, men som likevel ikke førte til at hun ble fratatt prisen.²

På grunn av alt oppstyret som hadde vært på forhånd, var vi halvveis forberedt på bruduljer også på selve prisutdelingen. Men ikke bare lot bruduljene vente på seg – publikum bestod nesten utelukkende av presse, festivalpersonale og venner og familie av Jaquesson. Det gikk rykter om at flere festivalgjengere hadde gått til et annet utested i nærheten, muligens som en slags fredelig protest. De gikk imidlertid ikke bare glipp av selve prisutdelingen, men også det klart beste av mange gode musikkinnslag på festivalen: en minikonsert av skandinaviske og irske folketoner ved fløytisten Shawn Wyckoff og fiolinisten Maria Millar, et ektepar som utgjør to tredjedeler av det amerikanske kammermusikkensemblet The Sonic Escape.

Prisutdelingen og konserten var det første av flere kveldsarrangementer. Og fredelig protest eller ikke, oppmøtet var langt bedre de følgende kveldene – som også var langt mer begivenhetsrike. Den andre kvelden ble en paneldiskusjon om kunst avbrutt av flere kritiske kommentarer fra salen, inkludert én i form av et anonymt brev(!) som antydte at samtalen hadde like lite substans som den berømmelige keiseren hadde klær. Senere samme kveld fikk vi blant annet høre et musikalsk ensemble bestående av foredragsholder Ingmar Meland, Aksel Bostad Randen, sønn av Inga Bostad, samt Thomas Hylland Eriksen på

saksofon(!).

Selv om prisutdelingen hadde fått mye omtale på forhånd, og det var lagt opp til innholdsrike kveldsarrangementer, så er likevel På kantens kjerne rekken av foredrag og diskusjoner på dagtid. Så hvordan var de? Som allerede nevnt var en del av dem kun filosofiske i svært bred forstand: De hørte til tider bedre hjemme i populærvitenskapen eller idéhistorien enn i fagfilosofien. Men dette betyr selvfølgelig ikke at foredragene var uinteressante, og denne bredden kan dessuten forklares med at årets tema – *Bevissthet* – formelig tryglet om interdisiplinær behandling.

Enkelte ganger gjøres det litt mer ut av foredragene, slik som når festivaldeltakerne ble fraktet med båt til en idyllisk øy, og fikk høre en konsert med (en god) Bob Dylan-imitasjon av Kim Eikenes, for deretter å bli servert et svært bredt og tverrfaglig foredrag av Thomas Hylland Eriksen om hvordan det han kaller kognitive revolusjoner har endret oss mennesker. I sedvanlig stil spant nedslagsfeltet seg fra før-historisk tid til det hypermoderne.

Flere gode innslag kvalifiserte seg også som filosofi i streng forstand. Anita Leirfall fra Universitetet i

Bergen belyste forbindelsene mellom ekteparet Mosers nobelprisvinnende forskning og Kants lære om vår oppfatning av rom, mens UiOs egen Hedda Hassel Mørch forsvarte panpsykisme. Et annet høydepunkt var Jørgen Haaves og tidligere *Fs*-redaktør Hilde Vinjes samtale om Peter Wessel Zapffes filosofi. *Fs'* utsendte hadde delte meninger om det som kanskje var festivalens *tiltenkte* høydepunkt, paneldiskusjonen «Bevissthet – Mer enn synapser og nevroner?» Vi var imidlertid enige om at teolog og religionsfilosof Atle Ottesen Søvik gjorde en svært god figur som paneldeltaker – ikke minst fordi han ga oss et etterlengtet gjensyn med argumenter med tydelig oppmerking av premisser og konklusjon, og en gjennomgående klarhet i påstandene sine.³

Kunst, kos og konstruktiv kritikk

I tillegg til å inneholde rett under tyve foredrag og samtaler, hadde festivalen også et fokus på kunst og kultur. Dette ga seg utslag i en god del arrangementer på programmet som

lå nærmere kunsten enn filosofien. Det var f.eks. kveldsarrangementer hvor man etter en lang dag med foredrag flyttet seg til en bryggerestaurant der man fikk høre på musikk, og kanskje også en samtale. Dette fungerte bra for å bryte opp monotonien som noen ganger assosieres med rene fagfilosofiske konferanser. Et annet skritt i denne retningen, er festivalens tradisjon for å ha høytlesning av et dikt før hvert foredrag. Alt dette bidrar også til at man føler at man ikke bare skal lære noe på denne festivalen, men at man også skal kose seg. Og det skal sies at spørsmålet noen ganger meldte seg om det ikke ble litt *for* koselig. Hvis man ser bort fra konkurransen med andre sommerfestivaler, kan dette kanskje også være grunnen til at den eldre garde er temmelig godt representert blant festivalens deltakere.

Festivalen fikk mye oppmerksomhet på forhånd, selv om den ikke alltid var like positiv, men til syvende og sist så hadde nok kontroversen rundt prisutdelingen en forsvinnende liten innflytelse på selve festivalen og på hvor mange som dukket opp. Oppmøtet på de forskjellige ar-

Til syvende og sist hadde kontroversen rundt prisutdelingen en forsvinnende liten innflytelse på selve festivalen.

rangementene varierte en del, og mens noen foredrag, som Finn Skårderuds streifetur gjennom psykoterapiens historie, fylte salen til randen, var det andre arrangementer, som prisutdelingen, hvor det var overraskende få besøkende.

Alt i alt må årets På kanten-festival betegnes som en kvalifisert suksess. Som popularisering av akademisk filosofi lyktes den i den forstand at brorparten av publikum nok ikke var fagfilosofer, og det virket som om mange var genuint interessert i å utveksle ideer og til å komme med innspill til foredragene.

Dersom festivalens mål er å øke den allmenne interessen for filosofi, og for å tiltrekke seg flere besøkende, burde den imidlertid også gjort mer for å tiltrekke seg studenter og andre ungdommer.

Festivalen kan nok også gi et galt bilde av hva filosofi faktisk er, og hvordan det faktisk praktiseres, både gjennom utformingen av programmet og gjennom prisutdelingen. Festivalen opererer generelt med et så bredt filosofibegrep at, som også forrige delegasjon fra *Filosofisk supplement* påpekte, «filosofi»-biten i «den norske filosofifestivalen» står i fare for å bety alt og ingenting.

LITTERATUR

På kanten. 2015, «Hvorfor» [online]. Tilgjengelig fra: <<http://paakanten.no/hvorfor/>> [13.08.2015]

NOTER

¹ *Filosofisk supplement* har også tidligere dekket festivalen – se Randi Furuberg og Stian Gullner Klasbus «Identitetsfilosofi og Filosofiens identitet» i 3/2012.

² Det har blant annet foregått en opphetet utveksling mellom jury-medlemmene om utvelgelsesprosessen på Minerva.no.

³ Se også vårt intervju med Søvik i dette nummeret.

FRIHETENS UTVIKLING OG BEVISSTHETEN VED TINGENES BEGYNNELSE

ET INTERVJU MED ATLE OTTESEN SØVIK

Av Sivert Thomas Ellingsen og Conrad Bakka

Teolog og religionsfilosof Atle Ottesen Søvik er professor ved Menighetsfakultetet, og har særlig blitt kjent for sitt forsvar av kristendommens rasjonelle forsvarlighet. I dette intervjuet, som vi gjorde med ham på filosofifestivalen På kanten i Kragerø, legger han blant annet ut om sin utradisjonelle løsning på det tradisjonelle spørsmålet om fri vilje og hvordan vi skal forstå bevissthetens plass i verden.

Hvordan havnet du på filosofifestivalen i Kragerø?

Sammen med Bjørn Are Davidsen har jeg skrevet boken *Eksisterer Gud?*, som for øvrig fikk en anmeldelse i *Filosofisk supplement*,¹ og der har jeg et argument for at bevissthet kan brukes som et argument for Guds eksistens. På filosofifestivalen i Kragerø, som har *Bevissthet* som tema, ville de ha en bred paneldebatt, og de ville da også ha en teologisk vinkling, så derfor kontaktet de meg. Men i paneldebatten introduserte jeg egentlig et helt annet argument enn det som finnes i boken, så jeg benyttet egentlig bare anledningen til å si noe nytt om dette temaet.

I. Fri vilje

Du nevnte under paneldebatten at du har en bok om fri vilje på vei. Hvordan angriper du fri vilje-problematikken?

Boken tar for seg de vanlige problemstillingene i forbindelse med fri vilje, hvor man må innom tre spørsmål: Først må man si hva fri vilje er – hva man mener med begrepet – og dette er viktig etter som det uttrykket har blitt brukt på veldig mange forskjellige måter. Deretter må man si hvordan fri vilje kan være mulig. En slik frihet kan ved første øyekast synes å være uforenlig både med en kausalt determinert verden hvor bare én fremtid er mulig, men også med en kausalt indeterminert verden, hvor dette ikke er tilfellet. Tilsynelatende er hendelsen enten nødvendig gitt årsaksforhold før vår fødsel, og derfor ikke fri, eller så virker det som om handlingen bare må oppstå tilfeldig, og da kan den heller ikke være et resultat av et fritt valg. Hvis man mener at fri vilje likevel er mulig, så må man i tillegg forklare hvordan vi mennesker faktisk besitter det. Når man kommer med en teori om fri vilje,